

سیاست نوشتار
پژوهشی در شعر و داستان معاصر

نویسنده

کامران تلیف

مترجم

مهرک کمالی

فهرست مطالب

- پیشگفتار ۹
- فصل ۱: جنبش ادبی اپیزودیک: الگویی برای درک تاریخ ادبی ۱۳
- فصل ۲: فارسی‌گرایی: ایدئولوژی انقلاب ادبی اوایل قرن بیستم ۴۳
- فصل ۳: ادبیات انقلابی، جنبش ادبیات متعهد قبل از انقلاب ۱۳۵۷ ..... ۱۳۵
- فصل ۴: انقلاب و ادبیات: ظهور جنبش ادبی اسلامی پس از انقلاب ۱۳۵۷ ..... ۲۰۵
- فصل ۵: گفتمان فمینیستی در ادبیات پس از انقلاب ۲۴۵
- فصل ۶: نتیجه‌گیری: کاربرد گرایش اپیزودیک ادبی در ادبیات ترکی و عربی ۳۰۵
- فهرست اعلام ۳۲۳

جنبش ادبی اپیزودیک: الگویی برای درک تاریخ ادبی

از همه چیز صداهایی به گوشم می‌رسد؛ صداهایی که با
یکدیگر گفت‌وگویی منطقی دارند.

باختین

این کتاب درباره تأثیر ایدئولوژی و پیش‌فرض‌های ایدئولوژیک در
خلاقیت‌های ادبی و نتایج اجتماعی این تأثیر است. نویسنده با رویکرد
نظری رابطه میان تاریخ ادبیات نوین فارسی و ایدئولوژی را بررسی می‌کند.
کشف این پیش‌فرض‌ها، منوط به تعریف ایدئولوژی و مفاهیم مرتبط با آن
مانند استعاره و تفسیر گفتمانی است. همچنین نیازمند به دست دادن مفهوم
تاریخ ادبیات بر پایه دوره و گرایش ادبی است. این مبنای تحلیلی، به
هیچ‌وجه به معنای آن نیست که نویسنده با تأثیر ایدئولوژی بر ادبیات و
قرائت ایدئولوژیک از متن ادبی موافق است. برعکس، وی بر آن است که
چگونه خواندن و تفسیر متن، در تحلیل نهایی، بر عهده خواننده است.
در مقابل دیدگاه‌های غیر ایدئولوژیک یا دست‌کم غیر سیاسی، بسیاری

از منتقدان ادبی بر اهمیت ایدئولوژی در آفرینش‌های ادبی تأکید کرده‌اند.^۱ برای نمونه سپیواک^۲ معتقد است نمی‌توان ایدئولوژی را کنار گذاشت و از آن «بیرون رفت». ^۳ ساینفیلد^۴، ایدئولوژی را محیط بر تفکر و زندگی انسان می‌داند و می‌گوید «ایدئولوژی، مفاهیم و نظام‌هایی پذیرفتنی به وجود می‌آورد تا توضیح دهد و روشن کند که ما کیستیم، دیگران کیستند و جهان ما چگونه کار می‌کند». ^۵ به نظر ایگلتون^۶، زیبایی‌شناسی مستقیماً به اشکال مسلط ایدئولوژی در طبقات و جوامع ارتباط دارد: «شکل‌گیری مفهوم نوین زیبایی‌شناسی پدیده‌های مصنوع، از سیر تکوین اشکال مسلط ایدئولوژی در جامعه طبقاتی، و در واقع از کل شکل جدید ذهنیت انسانی مرتبط با نظم اجتماعی جدانشدنی است». ^۷ این ناظران تیزبین به اهمیت ایدئولوژی و تأثیرش بر ادبیات تأکید می‌کنند، اما عوامل تعیین‌کننده ایدئولوژی بازنمایی (ایدئولوژی به مثابه نیروی محرک برای عمل بازنمایی) و چگونگی خلق آن را توضیح نمی‌دهند. آن‌ها نمی‌توانند تبیین کنند که چرا گروهی از نویسندگان در زمانی خاص به یک موضوع خاص می‌پردازند. بنابراین دیدگاه‌هایشان در پژوهش‌های ادبی، برای نمونه ادبیات فارسی که بازنمایی ایدئولوژیک در آن بسیار پررنگ است، کاربرد کمی دارد که از بازنمایی ایدئولوژیک بالایی برخوردار است.

در جوامعی مانند ایران، به علت شرایط سیاسی و فرهنگی خاص آن، نویسندگان متعهد اغلب آراء سیاسی خود را با رمز و استعاره بیان می‌کنند. به این ترتیب، آن‌ها از استعاره‌ها و اشارات برای توصیف و بازنمایی مسائل اجتماعی و نقد نظام اجتماعی سود می‌برند^۸ و استفاده از کنایات برای بیان دیدگاه‌های ایدئولوژی، ویژگی انکارناپذیر آثار ادبی می‌شود. در ادامه این روند، نویسندگان ادبیات نوین فارسی در کنشی جمعی برای ترویج و اقتباس نوع خاصی از ایدئولوژی که اغلب یکی از مرام‌های غربی است؛ مشارکت می‌کنند. این‌که روشنفکران ایرانی این اقتباس را چگونه درک کرده‌اند، نیازمند آن است مسائل و پیچیدگی‌های هر ایدئولوژی و نقش آن در شکل‌گیری تاریخ ادبیات فارسی درک شود.